דיקא נמי דכתיב. קרא אחרינא. כי משתעי בכלב לא קייה בן קנז כדכתיב בעתניאל [שופטים א] אלא הקניזי מאנשי ביתו ומגידוליו של קנז: **עזובה שהכל עזובה.** שמתחילה חולנית היתה כדקרי לה הכא יריעות [דה"א ד] ולקמן קרי לה נמי חלאה [דה"א ג] ועזובה שעזבוה כל בחורי ישראל מלשא אותה: **והא מיסב נסבה.** כדכתיב ותמת עזובה ויקח לו וגו' [שם] אלמא איתתיה הוה: **נשם שמים.** כגון זו שהיתה חולה ונשאה לשם שמים שבדק באחיה אהרן ומשה ורואה אותם לדיקים ורוב בניס דומין לאחי האם בב"ב בית נוחלין (דף קי.): **ליריעות.** בלי תואר אלמומית דמחמת חוליה היתה ילקרוקת: **כויה.** אלו שמות בעלה שבגאה ועשאה מבוזה כשאר נשים בנישואין ובניס ישר ושובב ואדרדון[ג]: **שיישר את עצמו.** מלטעות את טעות המרגלים: **שגיבב את עצמו.** מעצתן. לשון הבת השובבה (ירמיה לא) יולנתית ומורדת. [ד] והכי נמי קרי ליה מרד בקרא אחרינא על שם שמרד בעצת מרגלים[ה]: **שרדה בילדו.** שהיה מסיתו לטעות עמהן: **שהושחרו פניו.** שקבל עליו תעניות הרבה שיגלל מעצת מרגלים: **שנעשה לה לאב.** להתעסק בה בדפוקות ומזונות הצריכין לחולה: **שתקע את לבו לאביו שבשמים.** שלא להיות בעצת מרגלים: **חלאה.** חולי: **ולבסוף נערה.** שנתרפאה מחליה וחזרה בתולה פניס כנערה: **ובני חלאה.** ובנייני חלאה[ו] שנבנית ונתרפאת משובחין היו להיות לרת ולהר ואתנן: **לרה לחברותיה.** מתקנאות ביופיה: **מוליך אתנן לאשתו.** שהיה מתאוה למשכב נשים: **אף על עמו גזר.** דרש רבי תנחומא[ז] יום שנולד משה אמרו אילטגיניו היום נולד מושיען של ישראל ואין אנו יודעים אם מצרי הוא או יהודי ועמד וקיבץ כל עמו ובקש מהן ליתן לו הנולדים בו ביום וגזר אף על עמו: **בתחילה והמתן אותו.** לא הושיב שומרים אלא סמך על המילדות: **תשליכוהו.** שהושיב שומרין וקסדורין לדבר: **ולבסוף על עמו.** כדפרישית. וכיון שעבר היום ועדיין רואין אילטגיניו אלא נקה העמיד הגזירה עד יום שהושלך ליאור: **גדול הדור היה.** והיו הכל נשמעין לדבריו: **על הזכרים ועל הנקיבות.** אלא יולדו לא זכר ולא נקיבה: **אלא בעולם הזה.** שנולדים ומתים וחוזרים וחיים הן לעוה"ב. אתה גזרת בעולם הזה ובעולם הבא אביון שאינם נולדים אינן באין לעולם הבא: **בא מאה ושלשים.** כדמפרש ואזיל שנולדה בירידתן למצרים וישראל עמדו שם ר"י שנה ומשנולד משה לא נתעכבו אלא פ' שניס כדכתיב ומשה בן שמונים שנה וגו' בדברם אל פרעה (שמות ז) ואותה שנה יצאו נמצא שעברו מירידתם עד שנולד משה ק"ל שנה וכשהחזיר עמרם את יוכבד[א] היתה מעוברת ממשה כדאמרינן לקמן בשמעתין: **דאמר רבי חמא.** בית נוחלין[ע]: **זו יוכבד.** בפרטן של יורדי מצריס[פ] אתה מוצא שבעים חסר אחת ובכללן אתה אומר הבאה מצרימה שבעים[צ] זו יוכבד שהשלימה מנינן בכניסתן לעיר: **פימני נערות.** חזרה לימי עלומיה באורח כנשים ובתואר פניס ופשטו הקמטים: [ק] **והיא הוא מיעברא ביה אלתא ירחי מעיקרא.** מקמי דאהדרה כדלקמן: **מקיש לידתה וכו'.** לא נכתב הריון זה אלא לדרוש כך: **בפיתקה של חוה.** בגזר דין שלה ושטר גזירות קללתה דעלבון והריון: **הגון לנביאות.** לאתה ברוח הקודש שעתיד [להיות הגון] לנבואה: **ותלפנהו שלשה ירחים.** שלשה חדשים יכלה להצפינו שלא הלכו המצרים לבדוק אחריה אלא לסוף תשעה חדשים משהחזירה והיא הוה מיעברא ביה תלתא ירחי מעיקרא ומהכא נפקא לן: **אמאי תצפניה ויזיל.** מאחר שצפון במסתרים היה כדכתיב ותצפנהו מה יש לה לדאג: **ומעוי הפס.** ולועק שם וזרק תינוק לצעוק כששומע קול תינוק חבירו: **אחזו לנו שועלים.** בת קול אומר למי היס אחזו לנו שועלים הקטנים [ג] המחבלים את הכרמים בהיותם סמדר בעוד הפרי קטן: **שחביב עליהן ממונן.** שדמיו מועטין ואף על פי שהיה משתמר גופו יותר בשל עצים שקשים וחזקים: **דבר רך.** בזה הוא משתמר יפה מן הכל לפי שהדבר הקשה כשהמים מוליכין אותו בחזקה [ג] הוא נתקל והוא נישוף ונשבר אבל דבר קל נתקל ונזדקר באבן לאחוריו: **ריח רע.** של זפת:

אגם

1. על בֵּן הָיְתָה חֲבֵרוֹן לְבִלְבָּה בֵּן יִפְנֶה הַקֵּנִזִּי לְנֶחָלָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה יַעַן אֲשֶׁר מִלֵּא אַחֲרֵי יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: יהושע יד יד
2. וּלְאִשָּׁה אַחֵר אֲבִי תִקְוֹעַ הָיוּ שְׁתֵּי נָשִׁים חֵלְאָה וְנַעֲרָה:
דברי הימים א ד ה
3. וּבְנֵי חֵלְאָה עֶרֶת וְרֹצַחַר וְאַחְתֵּנִי:
דברי הימים א ד ז
4. וְיָצוּ פַרְעֹה לְכָל עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ וְכָל הַבַּת תְּחַיּוּן:
שמות א כב
5. וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת בַּת לֵוִי:
שמות ב א
6. וַתִּגְזַר אוֹמֶר וַיָּקָם לָךְ וְעַל דַּרְכֵּיךְ נֹגַהּ אוֹר:
איוב כב כח
7. מוֹשִׁיבִי עֲקָרֶת הַבַּיִת אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּ יָהּ: תהלים קיג ט
8. וְשֵׁם אִשְׁתּ עַמְרָם יוֹכֶבֶד בַּת לֵוִי אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ לֵוִי בְּמִצְרָיִם וַתֵּלֶד לְעַמְרָם אֶת אַהֲרֹן וְאֶת מֹשֶׁה וְאֶת מִרְיָם אֲחֹתָם: במדבר כו נט
9. וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֵּן וַתֵּרֶא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא וַתִּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יְרָחִים: שמות ב ב
10. וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ: בראשית א ד
11. וְלֹא יָכְלָה עוֹד הַצְּפִינוֹ וַתִּקַּח לוֹ תֵּבַת גֹּמֶא וַתַּחְמְרָה בַחֵמָר וּבַזָּפֶת וַתָּשֶׂם בָּהּ אֶת הַיֶּלֶד וַתָּשֶׂם בַּסּוּף עַל שְׂפַת הַיְאֹר: שמות ב ג
12. אֲחֹזוּ לָנוּ שׁוּעָלִים שׁוּעָלִים קְטַנִּים מְחַבְּלִים כְּרָמִים וּכְרָמֵינוּ סְמָדַר: שיר השירים ב טו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בת מאה וכו' אם יוכבד כבר היתה: (ב) ד"ה אחזו וכו' הקטנים שהיו מחבלים: (ג) ד"ה דבר רך וכו' והוא נתקל באבן הוא נישוף ונשבר אבל דבר רך נתקל ונזדקר לאחוריו: (ד) תוס' ד"ה אחריס וכו' אפליגו ר"מ. נ"ב עיין בב"ב דף טו ולף לג בתוס' ד"ה מאן ר"ל שם מילא קושיא זו:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה ששיבב את עצמו כו' וה"נ קרי ליה מרד. דס"א ד יח:

מוסף רש"י

וקרי לה בת. אשה הוה ליה למיכתב, ומינלן דבת מאה ושלשים היתה, דא"ר חמא בר' חנינא זו יוכבד כו'. ובת לוי דקאמר קרא היינו בת לוי ממש, כמו של לוי, והא דלא קאמיר לה בהדיא לפי שלא באה למצרים אלא בבטן אמה ולידתה בין החומות, כלומר בתוך מצרים, ומשום דקאמר בדרך גבי הורתה, קאמר נמי בין החומות גבי לידתה (רשב"ם ב"ב קכ.). אשר ילדה. קרא ימיה הוא דהא כבר כתיב בת לוי (שם קכ.). **לידתה במצרים.** כשנכנסו לתוך החומה ילדתה והיא השלימה מנין שבעים (במדבר כו נט). אלא משעה דאהדרה. שמנו לה המצריים מיום שהחזירה והיא ילדתו לששה חדשים ויום אחד, שהיולדת לשבעה יולדת למקוטעין והם בדקו אחריה לסוף תשעה (שמות ב ג).

דיקא נמי דכתיב[1] הקניזי ש"מ עזובה זו מרים ולמה נקרא שמה עזובה שהכל עזובה מתחילתה הוליד והלא מינסב הוה נסיב לה א"ר יוחנן כל הנושא אשה לשם שמים מעלה עליו הכתוב כאילו ילדה יריעות שהיו פניה דומין ליריעות ואלה בניה אל תקרי בניה אלא בוניה ישר שישר את עצמו שובב ששיבב את יצרו וארדון שרדה את יצרו ואיכא דאמרי על שהיו[ו] פניה דומין לורד [2]ולאשחור אבי תקוע היו שתי נשים חלאה ונערה אשחור זה כלב ולמה נקרא שמו אשחור שהושחרו פניו בתעניות אבי שנעשה לה כאב תקוע שתקע את לבו לאביו שבשמים היו שתי נשים נעשה מרים כשתי נשים חלאה ונערה לא חלאה ונערה הואי אלא בתחילה חלאה ולבסוף נערה [3]ובני חלאה צרת וצהר ואתנן צרת שנעשית צרה לחברותיה צהר שהיו פניה דומין כצהרים אתנן שכל הרואה אותה מוליך אתנן לאשתו [4]ויצו פרעה לכל עמו א"ר יוסי בר' חנינא אף על עמו גזר ואמר ר"י בר' חנינא שלש גזירות גזר בתחילה אם בן הוא והמתן אותו[ז] ולבסוף כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו ולבסוף אף על עמו גזר [5]וילך איש מבית לוי להיכן הלך אמר רב יהודה בר זבינא שהלך בעצת בתו תנא עמרם גדול הדור היה כיון[ח] (שראה שאמר) פרעה הרשע כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו אמר לשוא אנו עמלין עמד וגירש את אשתו עמדו כולן וגירשו את נשותיהן אמרה לו בתו אבא קשה גזירתך יותר משל פרעה שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ואתה גזרת על הזכרים ועל הנקיבות פרעה לא גזר אלא בעוה"ז ואתה בעוה"ז ולעוה"ב פרעה הרשע ספק מתקיימת גזירתו ספק אינה מתקיימת אתה צדיק בודאי שגזירתך מתקיימת שנאמר [6]ותגזר אומר ויקם לך עמד והחזיר את אשתו עמדו כולן והחזירו את נשותיהן ויקח[ד] ויחזור מיבעי ליה א"ר יהודה בר זבינא שעשה[ט] לו מעשה ליקוחין הושיבה באפריון ואהרן ומרים מרקדין לפניה ומלאכי השרת אמרו [7]אם הבנים שמחה את בת לוי[י] אפשר בת מאה ושלשים שנה הויא וקרי לה בת[כ] דא"ר חמא בר' חנינא זו יוכבד שהורתה בדרך ולידתה בין החומות שנאמר [8]אשר ילדה אותה ללוי במצרים לידתה במצרים ואין הורתה במצרים א"ר יהודה[מ] שנולדו בה סימני נערות [9]ותהר האשה ותלד בן והא הות מיעברא ביה תלתא ירחי מעיקרא א"ר יהודה בר זבינא מקיש לידתה להורתה מה הורתה שלא בצער אף לידתה שלא בצער מכאן לנשים צדקניות שלא היו בפיתקה של חוה [9]ותרא אותו כי טוב הוא תניא ר"מ אומר טוב שמו ר' יהודה אומר טוביה שמו רבי נחמיה אומר הגון לנביאות אחרים אומרים נולד כשהוא מהול וחכמים אומרים בשעה[נ] שנולד משה נתמלא הבית כולו אור כתיב הכא ותרא אותו כי טוב הוא וכתיב התם [10]וירא אלהים את האור כי טוב [9]ותצפנהו שלשה ירחים דלא מנו מצרים אלא משעה דאהדרה והיא הות מיעברא ביה תלתא ירחי מעיקרא [11]ולא יכלה עוד הצפינו אמאי תצפניה ותיזיל אלא כל היכא דהוו שמעי מצראי דמתיליד ינוקא ממטו ינוקא התם כי היכי דלישמעינהו ומעוי (בהדיהו) דכתיב [12]אחזו לנו שועלים שועלים קטנים וגו' [11]ותקח לו תבת גומא מאי שנא גומא א"ר אלעזר[י] מיכן לצדיקים שממונם חביב עליהן יותר מגופן וכל כך למה לפי שאין[כ] פושטין ידיהן בגזל רבי שמואל בר נחמני אמר דבר רך שיכול לעמוד בפני דבר רך ובפני דבר קשה ותחמרה בחמר ובזפת תנא חמר מבפנים וזפת מבחוץ כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע ותשם בה את הילד ותשם בסוף רבי אלעזר אומר ים סוף רבי שמואל בר נחמני אמר

אגם

אחרים אומרים נולד כשהוא מהול. ומקשים מדקאמר ר"מ טוב שמו מכלל דאחריס לאו הייגו ר"מ ובשאלי הוריות (דף יג.) אמר דאסקוה לר"מ אחריס ובפ"ק דברכות (דף ט.) בגמרא מאימתי קורין שמע בשחרית[ד] אפליגו ר"מ ואחריס וא"ר שראה בקונטרס לרפא שמועות שקיבל מאליעזר בן אדוויה קצעוס בשם אחריס מפני שהיה שמו אחר אבל שאר שמועות קבעוס בשמו ולא מסתברא דהא לרבי נתן אסקו יש אומרים ואית לך שכל שמועותיו קבעו כך ולר"מ נמי עשו כיולא בו אלא נראה דלאחר דאסקוהו אחריס חזר בו ואמר נולד כשהוא מהול וכן בפ' קמא דברכות[ה]:

חמר מבחוץ וזפת מבפנים. פירש רבי בשם ר"ש בר קלונימוס זה וזה בתוך התיבה והחמר היה מכסה את הזפת אבל מבחוץ לא זיפפה שלא ירגישו כי הגומא דומה לקנה היאור ולא יבחינו התיבה בתוך קנה היאור:

נשגילי

בשבילי נצלתם בולכם. תימה מדרבה בשבילו נגזרו הגזירות שרמו אלטוגיני פרעה יש לומר הוא היה הראשון המושלך ליאור וגזירה ראשונה אם כן הוא והמתן אותו לא בשבילו היתה אלא משוס ונלחם בנו ודרך אגשים להלחם: סרס

אגם כדכתיב [1] קנה וסוף קמלו ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי מלמד שירדה לרחוץ מגלולי אביה וכן הוא אומר [2] אם רחץ ה' את צואת בנות ציון וגו' [4] ונערותיה הולכות וגו' א"ר יוחנן אין הליכה זו אלא לשון מיתה וכן הוא אומר [3] הנה אנכי הולך למות [4] ותרא את התיבה בתוך הסוף כיון דחזו דקא (ו) בעו לאצולי למשה אמרו לה גבירתנו מנהגו של עולם מלך בשר ודם גוזר גזירה אם כל העולם כולו אין מקיימין אותה בניו ובני ביתו מקיימין אותה ואת עוברת על גזירת אביך בא גבריאל וחבטן בקרקע ותשלח את אמתה ותקחה ר' יהודה ור' נחמיה חד אמר ידה וחד אמר שפחתה מ"ד ידה דכתיב אמתה ומ"ד שפחתה מדלא כתיב ידה ולמ"ד שפחתה הא אמרת בא גבריאל וחבטן בקרקע דשייר לה חדא דלאו אורחא דבת מלכא למיקם לחודה ולמאן דאמר ידה ליכתוב ידה הא קמ"ל דאישתרבב אישתרבובי (ז) דאמר מר וכן אתה מוצא באמתה של בת פרעה וכן אתה מוצא בשיני רשעים דכתיב [5] שני רשעים שברת (ח) ואמר ריש לקיש אל תיקרי שברת אלא שריבבתה ותפתח ותראהו את הילד ותרא מיבעי ליה א"ר יוסי ברבי חנינא שראתה שכינה עמו והנה נער בכה קרי ליה ילד וקרי ליה נער תנא הוא ילד וקולו כנער דברי רבי יהודה אמר לו רבי נחמיה (ט) א"כ עשיתו למשה רבינו בעל מום אלא מלמד שעשתה לו אמו חופת נעורים בתיבה אמרה שמא לא אזכה לחופתו ותחמול עליו ותאמר מילדי העברים זה מנא ידעה א"ר יוסי ברבי חנינא שראתה אותו מהול זה א"ר יוחנן מלמד שנתנבאה שלא מדעתה זה נופל ואין אחר נופל והיינו דאמר רבי אלעזר מאי דכתיב [6] וכי יאמרו אליכם דרשו אל האובות ואל הידעונים המצפצפים והמהגים צופין ואינם יודעין מה צופין מהגים ואינן יודעים מה מהגים ראו שמושיען של ישראל במים הוא לוקה עמדו וגזרו כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו כיון דשדיוה למשה אמרו תו לא חזינן כי ההוא סימנא בטלו לגזירתייהו והם אינן יודעין שעל מי מריבה הוא לוקה והיינו דאמר (י) רבי חמא ברבי חנינא מאי דכתיב [7] המה מי מריבה אשר רבו המה שראו איצטגניני פרעה וטעו והיינו דקאמר משה [8] שש מאות אלף רגלי וגו' אמר להן משה לישראל בשבילי נצלתם כולכם ר' חנינא בר פפא אמר אותו היום עשרים ואחד בניסן היה אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבונו של עולם מי שעתיד לומר שירה על הים ביום זה ילקה ביום זה רבי אחא בר חנינא אמר אותו היום ששה בסיון היה אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מי שעתיד לקבל תורה מהר סיני ביום זה ילקה ביום זה בשלמא למ"ד בששה בסיון משכחת לה ג' ירחי (כ) דאמר מר בשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד משה ומשבעה באדר ועד ששה בסיון תלתא ירחי אלא למ"ד בעשרים ואחד בניסן היכי משכחת לה אותה שנה מעוברת היתה רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי שלם ותאמר אחותו אל בת פרעה האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות ומאי שנא מעבריות מלמד שהחזירוהו למשה על כל המצריות כולן ולא ינק (ל) אמר פה שעתיד לדבר עם השכינה יינק דבר טמא והיינו דכתיב [9] את מי יורה דעה וגו' למי יורה דעה ולמי יבין שמועה לגמולי מחלב ולעתיקי משדים ותאמר לה בת פרעה לכי (מ) וגו' א"ר אלעזר מלמד שהלכה בזריזות כעלמה ר' שמואל בר נחמני אמר העלמה שהעלימה את דבריה ותאמר לה בת פרעה היליכי את הילד הזה אמר רבי חמא בר' חנינא מתנבאה ואינה יודעת מה מתנבאה היליכי הא שליכי ואני אתן את שכרך א"ר חמא בר' חנינא לא דיין לצדיקים שמחזירין להן אבידתן אלא שנותנין להן שכרן [10] ותקח מרים הנביאה אחות אהרן וגו' (נ) אחות אהרן ולא אחות משה אמר רב עמרם אמר רב ואמרי לה אמר רב נחמן אמר רב מלמד שהיתה מתנבאה כשהיא אחות אהרן ואומרת

1. וְהָאֲגַמִּים יוֹבַשׁוּ נַהֲרוֹת דָּלְלוּ וְחָרְבוּ יְאֹרֵי מָצוֹר קָנֶה וְסוּף קָמָלוּ: ישעיהו יט ו
2. אִם רָחַץ אֲדֹנָי אֵת צֹאַת בְּנוֹת צִיּוֹן וְאֶת דְּמֵי יְרוּשָׁלִַם יָדִיחַ מִקֶּרֶבָהּ בְּרוּחַ מִשְׁפָּט וּבְרוּחַ בָּעֲרָה: ישעיהו ד ד
3. וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ הַנָּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוּת וְלָמָּה זֶּה לִי בְּכָרְתָה: בראשית כה לב
4. וַתֵּרֶד בַּת פַּרְעֹה לִרְחֹץ עַל הַיְאֹר וְנַעֲרֹתֶיהָ הֹלְכֹת עַל יַד הַיְאֹר וַתֵּרֶא אֶת הַתֵּבָה בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת אֲמָתָהּ וַתִּקָּחֶהָ:
שמות ב ה
5. קוּמָה יְיָ הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהַי כִּי הִכִּיתָ אֶת כָּל אֹיְבַי לְחִי שִׁנֵּי רְשָׁעִים שִׁבַּרְתָּ: תהלים ג ח
6. וְכִי יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם דִּרְשׁוּ אֶל הָאֹבוֹת וְאֶל הַיִּדְּעֹנִים הַמְצַפְצְפִים וְהַמַּהֲגִים הֲלוֹא עַם אֶל אֱלֹהָיו יִדְרֹשׁ בְּעַד הַחַיִּים אֶל הַמֵּתִים:
ישעיהו ח יט
7. הֵמָּה מֵי מְרִיבָה אֲשֶׁר רָבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת יְיָ וַיִּקָּדֵשׁ בָּם: במדבר כ יג
8. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלִי הָעָם אֲשֶׁר אָנֹכִי בְּקִרְבּוֹ וְאַתָּה אָמַרְתָּ בָּשָׂר אֶתֵּן לָהֶם וְאָכְלוּ חֹדֶשׁ יָמִים:
במדבר יא כא
9. אֶת מִי יוֹרֶה דֵעָה וְאֶת מִי יָבִין שְׁמוּעָה גְּמוּלֵי מֵחָלָב עֹתְּקֵי מִשָּׁדָיִם:
ישעיהו כח ט
10. וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אֲחוֹת אַהֲרֹן אֶת הַתֹּף בְּיָדָהּ וַתֵּצֶאנָ כָל הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ בְּתֻפִּים וּבִמְחֹלֹת: שמות טו כ

אגם. של עני ערבה וקנים דקין והוא קנה וסוף דקרא [ישעיה יט ו]. קנה קניס סוף ערבה דקה: **לרחוץ.** לעבוד שם גילות: **וכן הוא אומר וכו'.** שהשב ומתנקה מעונו קרוי רחוץ: **נשון מיפה.** כדמפרש ואזיל שהיו ממחות בידה הללמו של לדיק: **דאמר מר.** גבי ערביו הזהב דאחשורוש במסכת מגילה (ט): **בשיני רשעים.** דעוג מלך הבשן במסכת ברכות בתחלת פרק הרואה (י): **שריבבתה.** לשון דאישתרבובי: **שראתה עמו שכינה.** והאי את נשון עם כמו לא שלא יעקב את אחיו [בראשית מב]: **נער.** גדול משמע: **בעל מום.** והוא לוי ונפסל בקול לעבודת הביר: **ואין אחר נופל.** ליאור שאותו היום בטלו גזירתם: **וכי יאמרו אליכם.** העובדי כוכבים דרשו כמותינו אל האובות: **המצפצפים והמהגים.** נביא קרי להו לשון גגאי שהם (ב) מצפצפין בעגורים ומהגים כיונים מוליאין קול בגרונם ואין יודעין מה אומרים כך דרך אלטוגיניין אינן רואין אלא סימן אבל לא פירושו של כל דבר: **ראו.** אלטוגיניי פרעה: **שמושיען של ישראל הוי.** והך מילתא לאו ר' אלעזר קאמר לה דקרא לאו אמצרים קאי אלא גמרא קאמר לה וקאי אהא דאמרינן לעיל ואין אחר נופל וכדרבי אלעזר דאמר שאין יודעים מה הוגין הילכך ראו המצרים ולא ידעו מה ראו: **כיון דשדיוה למשה במים.** כל זמן שהיה ביאור אין לקות גדולה מזו ובטל הסימן של לקייה: **רגלי.** בשבילי כמו ויברך ה' אותך לרגלי [בראשית ל]: **בשבילי נצלתם.** שבטלו מצרים את גזירתם: **שירה על הים.** בכ"ל בניסן נאמרה כדתניא בסדר עולם מרעמסס לסוכות ומסוכות לאיתם ומאיתם לפני פי החירות הרי ג' ברביעי ויוגד למלך מצרים כי ברח העם חמישי ושני רדפו מצרים (ג) אור שביעי ירדו ליס שנאמר ויאר את הלילה (ד) לשחרית אמרו שירה ויום שביעי היה ויו"ט אחרון של פסח היה: **דאמר מר בשבעה באדר מת משה.** בפ"ק דקידושין [דף לח.] ילפינן לה מקראי דכתיב ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום (ה) וכתיב משה עבדי מת ועתה קום עבור (ו) וכתיב כי בעוד שלשת ימים אתם עוברים את הירדן וגו' (ז) וכתיב והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון (ח) לא מהן ל"ג למפרע תמצא שבשבעה באדר מת משה ומנין שבשבעה באדר נולד שנאמר (ט) ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום וגו' מה ת"ל היום היום מלאו ימי ושנותי: **שלשה ירחי.** היו והן ג' חדשים שהלפיתו: **רובו של ראשון.** לא חסר אלא ז' ימים ורובו של ג' דהיינו ניסן ואמצעי שלם אדר השני שלם: **מאי שנא מן העבריות.** דקאמרה לה מכלל דמצריות לא ינקא לה: **דבר טמא.** זו שאכילתה דברים טמאים והתינוק טועם בחלבה כל מה שתאכל כדאמרי' ביומא [דף עה:] גבי לשד השמן (י): **אף מי יורה דעה.** למי לימד הקב"ה תורה למי שגמל והפרישם עצמו מחלב טמא ונעתק מן השדים הטמאים כמו ויעתק משם [בראשית יב]: **שהלכה בזריזות כעלמה.** שכל כחה עליה. כמו חזק ואמץ [דברים לא] תקיף ועלם: **שהעלימה את דבריה.** שלא אמרה שהיא אחותו ושהיא מביאה את אמו: **היליכי את הילד.** הרי ליך שליך: **שהיתה מתנבאה כשהיא אחות אהרן.** עד שלא נולד משה והיינו הנביאה אחות אהרן: מאי

הגהות הב"ח

(א) גמ' דקא בעת לאצולי: (ב) רש"י ד"ה המצפצפים וכו' שהם אינם אלא מצפצפים בעגורים: (ג) ד"ה שיה וכו' מצרים אחריהם אור:

מוסף רש"י

דאישתרבב כו'. נשתרבבה אמתה אמות הרבה (שמות ב ה). **וכן אתה מוצא בשיני רשעים.** עוג מלך הבשן במסכת ברכות פרק הרואה (נד:) שעקר הר כת ג' פרסי להשליכו על ישראל ונתנו על לחמו ושלח הקב"ה נמלים ונקבוהו וכבכם בצואתו, בקש לשומעו ונשתרבבו שיניו לכאן ולכאן (מגילה טו:). **אלא שריבבתה.** לשון אשתרבובי אשתרבוב, ירדו וגדלו למעה (ברכות נד:). **בשבעה באדר מת.** שנאמר (יהושע ד) ויהעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון, לא מהם למפרע שלשים יום באלו של משה ושלשה ימים שהכינו להם לידה, שנאמר (שם א) הכינו לכם לדה כי בעוד שלשה ימים אתם עוברים וגו', הרי בשבעה באדר מת משה, ובשבעה באדר נולד משה. דכתיב (דברים לא) בן מאה ועשרים שנה אנכי היום, היום מלאו ימי ושנותי (מגילה יג:). **כשהיא אחות אהרן.** ועדיין לא נולד משה (שם יד:).

(ד) מגילה טו:; (ה) מגילה יא:; (ו) ובכלות ובכלות נד:; (ז) [בכורות מד.], (ח) [פנחדרין קח:]; (ט) מגילה יג: קדושין לח., (י) [ל"ל אמר הקב"ה כ"ל בע"ז], (יא) [ל"ל ותלך העלמה אר"ל וכו'], (יב) מגילה יד., (יג) [דף טו:], (יד) [דף נד:], (טו) [שמות יד], (יז) [דברים כ] (יח) [שמות יח], (יט) [דברים לד], (כ) [יהושע ל], (כא) [שם], (כב) [שם ד], (כג) [דברים לח], (כד) [במדבר יח],